

Hrvatski orao

HRVATSKI ORLOVSKI SAVEZ DJELOVAO JE OD 1923. DO 1929., A IMAO JE VIŠE OD 200 DRUŠTAVA S IZMEĐU 10.500 I 11.000 ČLANOVA. VEĆ PREMA SAMOM NAZIVU - ORAO, A ONDA I PREMA NAČINU ORGANIZACIJE, VIDLJIVO JE DA JE ORLOVSKA ORGANIZACIJA PREUZELA SOKOLSKI MODEL U KOJI JE INKORPORIRALA SVOJA KATOLIČKA NAČELA. NA TAJ NAČIN ORLOVSTVO STAVLJA TJELOVJEŽBU U SLUŽBU NE SAMO TJELESNIH, NEGO I ZAHTJEVA ODGOJA, MORALA I NAPOKON DUHA

Piše **Ana Popovčić**

Hrvatski orlovski savez vjerska je, odgojna, prosvjetna i tjelovježbena organizacija koja je u Hrvatskoj djelovala od listopada 1923. do prosinca 1929. godine. Nastao je kao reakcija na najezdu liberalizma u slavenske krajeve i ujedno kao pandan sokolstvu koje je u to vrijeme bilo vrlo rašireno u slavenskim zemljama. Sokolski pokret nastao je na liberalnim, prosvjetiteljskim i filantropskim idejama, a jedna od glavnih karakteristika bila mu je promicanje nacionalnih interesa slavenskih naroda Habsburške Monarhije. S obzirom na liberalnu misao na kojoj je taj pokret nastao, jasno je da u tom smislu nije bio usklađen s načelima Katoličke crkve. Začetnici orlovske ideje željeli su područje tjelovježbe i športa prožeti moralnim načelima Katoličke crkve.

Počeci orlovstva

Ideja o osnivanju katoličkog tjelovježbenog i prosvjetnog društva javila se otprilike u isto vrijeme (kraj XIX. i početak XX. stoljeća) u Češkoj i Sloveniji. U tim je zemljama sokolski pokret bio vrlo jak, dobro organiziran i masovan. U Češkoj, kolijevci sokolske ideje, uslijedila je organizirana reakcija na njega. Prvi tjelovježbeni odsjek osnovalo je Društvo sv. Jozefa 1902. u Lišni pokraj Brna pod vodstvom mjesnog župnika Metoda Hoška. Četiri godine kasnije u Ljubljani je prosvjetni i socijalni djelatnik i predsjednik Slovenske kršćansko-socijalne sveze dr. Janez Krek otvorio prvu vježbaonicu. Na njegov prijedlog pokret je 1909. godine dobio i ime - Orao. Orao je izabran jer predstavlja stremljenje nebeskim visinama koje se očekuje od svakoga člana i simbolizira snagu, visinu i bistar pogled. Osim toga, trebao je pokazati nadmoć orlovske nad sokolskom organizacijom.

Orlovstvo u Hrvatskoj

Već prije Prvog svjetskog rata hrvatski su se vjernici na-

dahnjivali primjerima Češkog i Slovenskog orlovstva. U samoj Hrvatskoj, na osnivanju gimnastičkih odsjeka intenzivno su radili velečasni Dragutin Kniewald u Senju i velečasni Pavao Jesih u Zagrebu. Prvi gimnastički odsjek nastaje u Senju, u rujnu 1919. godine, a nakon toga se sve počinje zbivati velikom brzinom. U kolovozu 1920. osnovan je Savez gimnastičkih odsjeka srednjoškolskog daštva koji je u prosincu iste godine primljen u Orlovsku savez. Tako su omladinci, s obzirom na gimnastiku - članovi Saveza gimnastičkih odsjeka, a s obzirom na prosvjetu i odgoj članovi Hrvatskog katoličkog omladinskog saveza. U listopadu 1923., kada je osnovana Jugoslovenska orlovska sveza, Savez gimnastičkih odsjeka postaje Orlovski podsavez, a već 16. prosinca 1923. fuzioniranjem Orlovskog podsaveza i omladinske grane katoličkog pokreta osniva se Hrvatski orlovski savez. Kako je nastao spajanjem dviju organizacija, Savez je cijelo vrijeme

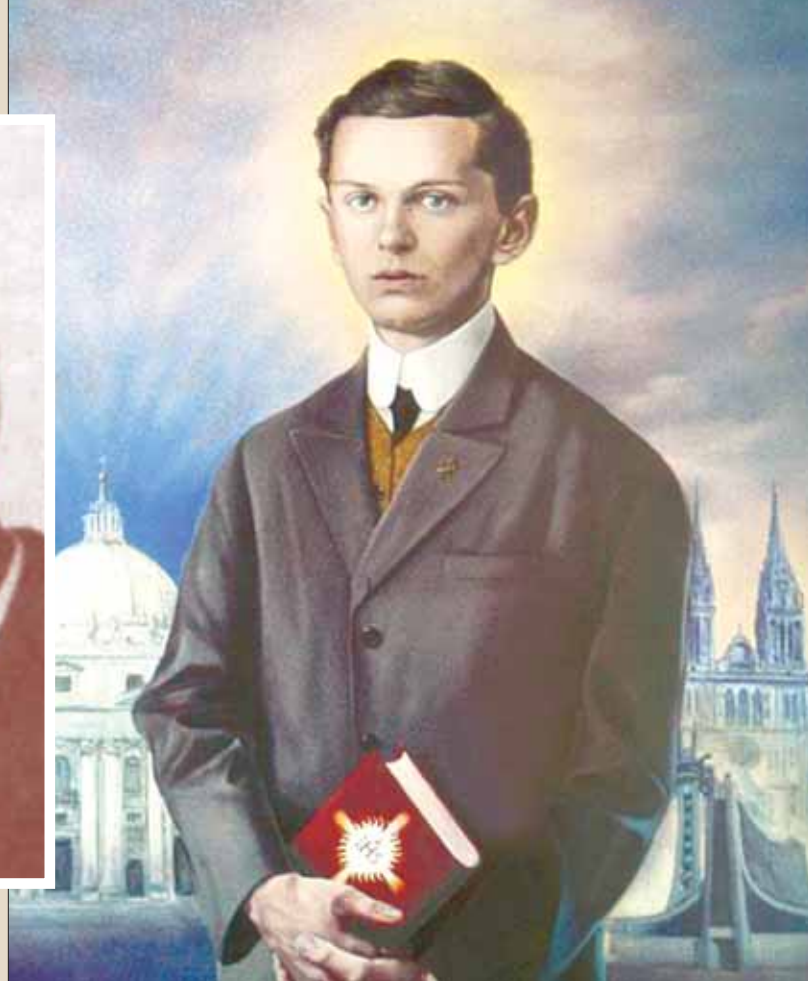
svoje djelovanja bio ideološki podijeljen na dvije struje. Jedna struja nastojala je da se orlovski pokret više uključi u politiku, a postojala je ideja i da ne bude potpuno pod autoritetom crkvenog Ordinarijata.

Dr. Ivan Merz težio je depolitizaciji

S druge je strane postojala struja koju je predvodio dr. Ivan Merz, koja je težila potpunoj depolitizaciji. Na kraju je ipak dijelom prevladala druga struja iako su trvenja pratila organizaciju sve do ukidanja. Tako je hrvatsko orlovstvo bilo specifično u odnosu na slovensko i češko - ono je u potpunosti prihvaćalo načela katoličke akcije Pia XI. i snažno isticalo svoju neovisnost o političkim strankama i podređenost crkvenom Ordinarijatu. Za predsjednika novoosnovanog Hrvatskog orlovske saveza izabran je dr. Ivan Protulipac, a za tajnika dr. Ivan Merz.

Zanimljivo je što o njima piše dr. Franjo Bučar: "Prvi (Protulipac) je dao svoju orga-

Za predsjednika novoosnovanog Hrvatskog orlovskog saveza izabran je dr. Ivan Protulipac (gore), a za tajnika dr. Ivan Merz (desno)

nizatornu sposobnost okupljanja omladine, svojim poznatim borbenim nastupima i beskompromisnom nacionalnom ispravnosću, boreći se napose protiv preziranja u orlovsku organizaciju sa strane jedne bivše stranke, dok je drugi (Merz) dao idejni sadržaj orlovskom pokretu, bazirajući ga na idealističkim duhovnim ciljevima”.

Djelovanje Hrvatskog orlovskog saveza

Hrvatski orlovski savez bio je neobično dobro i kvalitetno ustrojena organizacija s čvrstom hijerarhijom. Postojala su četiri osnovna smjera djelovanja: vjerski odgoj, odgoj volje, tjelesni odgoj i obrazovanje. Tjelovježbena djelatnost organizirala se kroz samo vježbanje. Slično kao i kod Sokola postoji skupno vježbanje u rasporedu, laka atletika, piramidne vježbe i žive slike, teoretska razmatranja o tjelovježbi i natjecanja. Postojala je i jaka prosvjetna djelatnost. Savez je za svoj djelovanje organizirao više od 120 tečajeva različitog karaktera i sadržaja, brojna predavanja, prosvjetne sastanke i tzv. omladinska sjela.

Evo kako je izgledala raspodjela tih predavanja u postocima s obzirom na tematiku u razdoblju 1926. - 1927. godine: načelna predavanja 36 posto, filozofija 12 posto, literarna pitanja 11 posto, životopisi 8,5 posto, crkveni život 7,5 posto, odgoj 5,5 posto, odgoj karaktera 5,5 posto, povijest i zemljopis 4 posto i tjelovježba 10 posto. Orlovi su se u zaostalim sredinama bavili i poučavanjem nepismenog stanovništva, kao na primjer u mjestu Radoć u Hercegovini. Osim toga, Savez je imao bogatu izdavačku djelatnost. U početku je osnovno glasilo bio *Organizacijski vijesnik*, koji je 1926. preimenovan u *Orlovsku stražu*. Priredbe, akademije i sletovi ujedinjuju sve navedene djelatnosti. Iz svega navedenog vidljiva je izvrsna organiziranost Saveza i nije neobično da se orlovski pokret u Hrvatskoj širio velikom brzinom. Pretpostavlja se da je u trenutku ukidanja (prosinac 1929.) bilo više od 200 društava s između 10.500 i 11.000 članova.

“Žrtva - Euharistija - Apostolat”

Kad je riječ o vanjskim oznakama Hrvatskog orlovskog saveza, postojali su odora, zastava i grb. Himna “Zastave gore” preuzeta je od slovenskog orlovstva, a geslo Saveza bilo je na Merzov prijedlog “Žrtva - Euharistija - Apostolat”; najčešće se susreće u skraćenom obliku Ž.E.A. Geslo je zapravo lozinka francuskih Euharistijskih križara, katoličke organizacije koja se Merzu najviše svidjela za boravka u Parizu. Orlovski pozdrav, koji je također preuzet od slovenskog orlovstva, naglašavao je religiozni karakter organizacije i glasio je: “Bog živi!”.

Potreba cjelovitog razvoja čovjeka

Hrvatski orlovski savez ukinut je 1929. godine šestojanuarskom diktaturom, zakonom o Sokolu Kraljevine Jugoslavije. Savez je za svojeg postojanja (1923. - 1929.) djelovao kao svestrana vjerska odgojno-prosvjetna tjelovježbena organizacija. Već prema samom nazivu - Orao, a onda i prema načinu organizacije, vidljivo je da je orlovska organizacija preuzela sokolski model u koji je inkorporirala svoja katolička načela. Na taj način orlovstvo stavlja tjelovježbu u službu ne samo tjelesnih, nego i zahtjeva odgoja, morala i napokon duha. Ideja orlovskog pokreta iznimno je vrijedna ne samo zbog konkretne društvene koristi koju je organizacija ostvarila, nego posebno zato što unutar Katoličke crkve naglašava misao o potrebi nezanimarivanja tjelesnog u korist duhovnog, tj. o potrebi cjelovitog razvoja čovjeka.

Literatura

1. Klobučar, K. (1996). Razvoj orlovstva u Zagrebu. Zagreb: diplomski rad, Kineziološki fakultet.
2. Bučar, F. Orlovska organizacija. Zagreb: Hrvatski športski muzej - rukopis.
3. Merz, I. (1926). Hrvatsko Orlovstvo, u: Kalendar presvetog srca Isusova i Marijina, Zagreb, god. XXI., str. 146-147.